

WELFARE STATE

РУЙНУЄ
РОЗВИНЕНІ
КРАЇНИ

Зміст

АРГЕНТИНА: ВІД БАГАТСТВА ДО ЗУБОЖІННЯ	3
ГРЕЦІЯ: РОЗКІШНЕ ЖИТТЯ В БОРГ	5
ЯПОНІЯ: ВІД ЕКОНОМІЧНОГО ДИВА ДО ПОСЕРЕДНОСТІ	6
ІТАЛІЯ — СУЧАСНА ДЕРЖАВА-СИНДИКАТ	8
ФРАНЦІЯ: ВІД КОЛИСКИ ЛІБЕРАЛІЗМУ ДО СУЧАСНОГО МАРКСИЗМУ	9
ВИСНОВКИ. WELFARE STATE ЯК ІНСТРУМЕНТ ОДЕРЖАВЛЕННЯ І ЗАНЕПАДУ	11
РЕКОМЕНДАЦІЇ ВІД ІЛІ: ЩО РОБИТИ УКРАЇНІ?	14

Про Міжнародний Інститут Свободи (ІЛІ)

Міжнародний Інститут Свободи (ІЛІ) — незалежний, некомерційний, позапартійний, мозковий центр, діяльність якого спрямована на популяризацію, розвиток, зміцнення ідей та цінностей свободи шляхом експертних досліджень та практичних рішень для економіки та політики України, інших країн Європи та світу.

Об'єктами наукових досліджень ІЛІ є теорія та практика економічного розвитку, транзит економік країн від соціалістичної (радянської) моделі до капіталістичної, роль і місце людини, бізнесу та держави у створенні багатства та процвітання, а також свобода як ключовий нематеріальний актив ХХІ століття.

Щороку Інститут створює оригінальні інструменти для оцінки різних аспектів економічної діяльності Людини, Бізнесу та Держави для поліпшення якості державного управління, економічної політики, механізмів взаємодії власників, інвесторів, виробників, підприємців та споживачів.

- Індекс національної економічної безпеки
- Індекс економіки здорового глузду
- Індекс соціального добробуту

Для реалізації своєї місії одним із напрямків діяльності ІЛІ є проведення різноманітних заходів за участі найкращих експертів для обговорення актуальних проблем сьогодення. Індекси, дослідження та дописи експертів Інституту, анонси подій розміщуються на офіційному вебсайті www.ilibertyinstitute.org, а також на сторінках соціальних мереж Інституту.

Наші соцмережі

<https://www.facebook.com/ilibertyinstitute>

<https://www.linkedin.com/company/ilibertyinstitute/>

<https://x.com/ilibertyinst>

<https://www.youtube.com/@ilibertyinstitute>

Welfare state руйнує розвинені країни

Невдалий експеримент довжиною в 70 років: як модель welfare state витіснила модель підприємницького зростання та малої держави майже у всіх країнах світу і які наслідки ми отримали.

Модель держави загального інтервенціонізму стала mainstream по всьому світу. Для вчених, дослідників та політиків України важливо аналізувати теорію і практику економічного розвитку, які представлені у вигляді кількох країнових кейсів.

АРГЕНТИНА: ВІД БАГАТСТВА ДО ЗУБОЖІННЯ

На початку ХХ століття Аргентина була однією з найбагатших країн світу. Прекрасний клімат для виробництва сільськогосподарської сировини та продукції був безумовною національною конкурентною перевагою. На жаль, Аргентина почала впроваджувати інститути, механізми моделі welfare state, рекомендації марксизму, етатизму.

В результаті самоізоляція від справжньої економічної науки, нездатність забезпечити повноцінний науковий плюралізм та відкриту дискусію, слабкість та жадібність інтелектуальних еліт у діалозі із зовнішніми консультантами призвели до деградації правових та економічних інститутів, формування культури заздрості, залежності від Держави.

Відповідно в Індексі економічної свободи Аргентина у 2023 році опинилася на 144-му місці з показником 51 бал зі 100 можливих. І саме глибока та довготривала економічна криза стала причиною обрання президента Х. Мілея.

У період 2000 - 2022 роки середньорічні темпи зростання ВВП становили лише 1,9%. ВВП країни 2022 році у \$ вираженні виявився вдвічі більшим за ВВП 2000 року. У абсолютному вираженні ВВП зріс на \$314,4 млрд.

□ Держвитрати за цей період збільшилися з 25,2% ВВП у 2000 році до 37,2% ВВП 2022 році або на \$155,1 млрд.

□ Держборг за цей період зріс із 40,8% ВВП до 84,5% ВВП або на \$404,5 млрд.

При здорожчанні кредитних ресурсів на світовому ринку, накопиченні токсичних активів у країні Аргентина не мала шансів вийти з червоної зони високих ризиків країнового дефолту. У період 2000 - 2022 років середньорічна інфляція становила 22,7%, що є показником хронічної нездатності влади забезпечувати макроекономічну стабільність. Причому, весь цей час Аргентина активно співпрацювала з МВФ.

Аргентина розтратила понад 100 років свого розвитку. У 1912 році ВВП на душу населення Аргентини становив 72% від аналогічного показника в США, а у 2023 році – лише 17%. У 1895 році Аргентина були світовим лідером із ВВП на душу населення. Вона була вдвічі багатша від основних європейських країн. В останні роки XIX століття, на початку XX століття Аргентина входить до восьми найбагатших країн світу. Значною мірою такий успіх був наслідком ліберальної Конституції, ухваленої 1853 році. Вона була схожа на Конституцію США.

└ *«Однак за останні 100 років Аргентина пішла шляхом самознищення, поступово відмовляючись від своєї колишньої ліберальної філософії. Справді, принципи свободи в усіх галузях: політичної, правової, економічної, соціальної, які сприяли її зростанню, руйнувалися один за одним, поки колективізм, авторитаризм, обмеження свободи та демагогічні почуття «солідарності» та «рівності» були прийняті як непорушні догми, що ведуть до того, що населення країни буде настільки бідним та пригніченим».*┐

Джерело: Milei Reform Watch 203-2027. The reforms Proposed in Argentina by President Milei. Historical background, Current Situation and Decree 70/23 <https://milei.ufm.edu/en/wp-content/uploads/2024/03/rojas-milei-2024-ENG.pdf>

Історія деградації економіки Аргентини — це історія, з одного боку, одержавлення економіки аргентинськими політичними, економічними, інтелектуальними елітами, які захопилися марксизмом, соціалізмом і Левіафанством, а з іншого — провали теоретичного, консалтингового та фінансового супроводу економічної політики Аргентини з боку міжнародних економічних організацій в особі МВФ та Світового банку.

Вони з 1950-х незмінно були у стані діалогу з аргентинською владою щодо змісту економічної політики.

Аргентина стала жертвою практичного застосування постулатів development economics, реалізації практичної моделі welfare state. Це набір теоретичних моделей, інструментів на основі теоретичних робіт Дж. Кейнса, першої хвилі інституціоналістів та марксизму. Всю цю теоретичну базу можна кваліфікувати як теорію Держави загального інтервенціонізму.

Джерело: Детально про занепад економіки Аргентини — у дослідженні «Рік Мілея». Грудень 2024 <https://www.ilibertyinstitute.org/articles/rik-mileya>

АРГЕНТИНА: 1981- 2024 РОКИ: ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕГРАДАЦІЇ

Показники: Аргентина	1981	1990	2000	2010	2020	2023	2024
ВВП, млрд \$	189,8	158	317,8	424,7	385,2	645,5	632,1
ВВП на душу населення, \$	6671,4	4857,8	8638,5	10413	8489,3	13836	13415
ВВП на душу населення, \$ за ПКС	6256,7	7095,2	11634,4	18066,5	20754,4	26362,6	29263
Загальні держдоходи, % ВВП	-	-	21,80%	32,00%	33,80%	32,50%	32,3
Загальні держвидатки, % ВВП	-	-	25,20%	33,40%	42,50%	37,80%	31,40%
Дефіцит бюджету органів держуправління, %	-	-	-3,40%	-1,40%	-8,70%	-4,20%	0,90%
Державний борг, % ВВП	-	-	40,80%	43,50%	103,80%	155,40%	85,30%
Сальдо поточного рахунку платіжного балансу, % ВВП	-3,00%	3,00%	-2,90%	-0,40%	0,70%	-3,20%	1,00%
Населення, млн. чоловік	28,45	32,53	36,78	40,79	45,38	46,65	47,12
Показники	1981-1990	1991-2000	2001-2010	2011-2020	2021-2023		
	Середньорічний показник за період, %						
ВВП, середньорічні темпи росту за період, %	-1,10%	4,30%	3,70%	-0,60%	4,70%		
Інфляція, %	-	-0,60%	10,60%	27,20%	119		
Витрати держбюджету, % ВВП	-	23,40%	27,30%	39,20%	37,30%		

Джерело: База даних МВФ, квітень 2025 р.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

ГРЕЦІЯ: РОЗКІШНЕ ЖИТТЯ В БОРГ

Греція має чудові можливості для розвитку індустрії відпочинку та туризму. Море та морепродукти, прекрасний клімат, сприятливе географічне положення, членство у Євросоюзі. Тут, а не у Сінгапурі, міг би бути центр світових фінансів.

Проте грецькі еліти з подачі європейських теоретиків вирішили будувати економіку за моделлю держави загального інтервенціонізму. Ресурси та кредити країн ЄС активно освоювалися, а життя у борг стало стандартом. Як результат, добробут VIP-бюрократів та їхніх наближених зростав, а країна впевнено наближалася до зони дефолту.

Середньорічні темпи зростання реального ВВП у період 2000 – 2022 років становили лише 0,5%. Але завдяки ЄЦБ середньорічна інфляція трималася приблизно на рівні 3%. У 2000 році ВВП Греції було \$131,1 млрд, у 2022 році - \$219,2 млрд (+67,2%). ВВП душу населення збільшився на 69,5%.

Порівняємо ці цифри із показниками фіскальної політики.

- Держвитрати Греції у 2000 році становили 46,8% ВВП, 2022 році вже 55,5% ВВП або \$121,7 млрд.
- Держборг же при цьому зріс з небезпечних 105,4% ВВП у 2000 році до безнадійних 177,4% ВВП 2022 році.

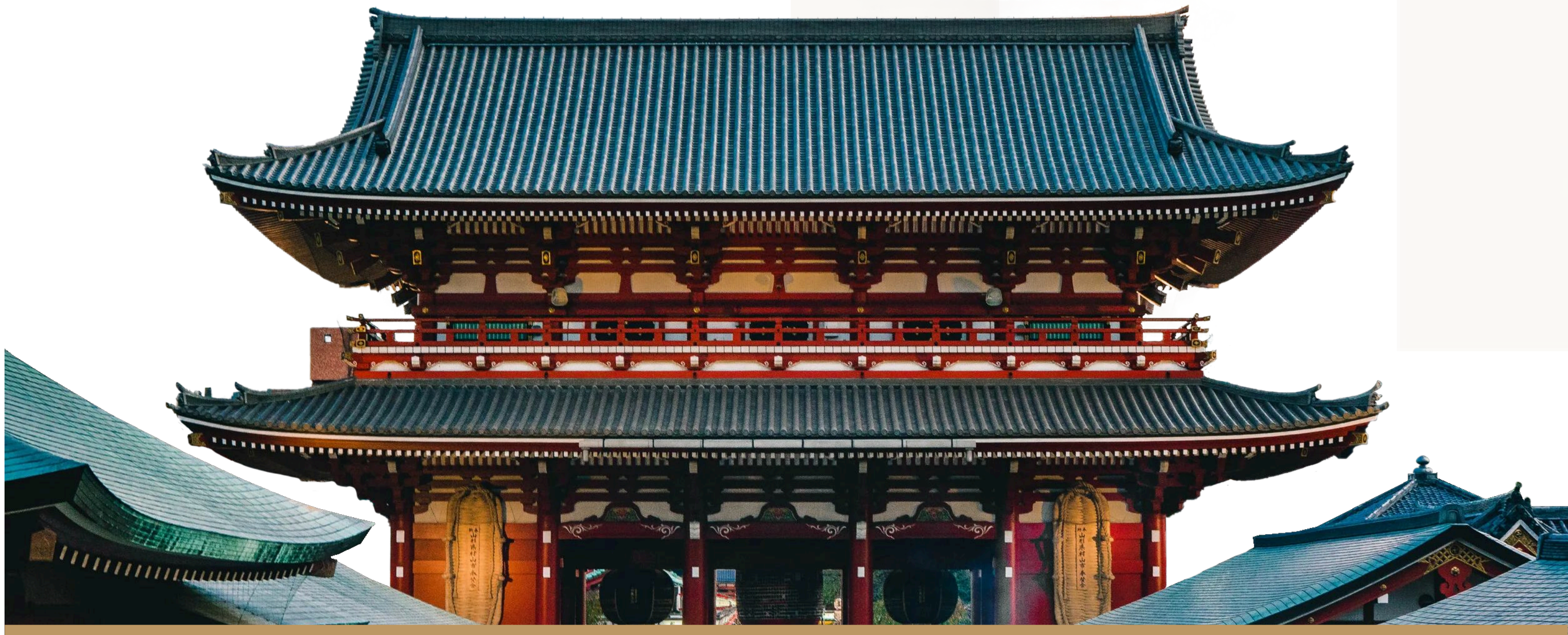
В абсолютних цифрах держборг зріс на \$250,2 млрд. Для порівняння ВВП за цей період зріс лише на \$88,1 млрд.

За такого розміру економіки та держбюджету віддати такий борг нереально, особливо у ситуації високих процентних ставок. Отже, постало питання про неминучість реструктуризації та часткове списання держборгу, оскільки підвищення податкового навантаження неможливе, адже воно і так паралізує економічне зростання і гальмує інвестиції. Греція та Ірландія вступили до ЄС приблизно одночасно, але сьогодні ВВП на душу населення Ірландії майже вп'ятеро більше, ніж у Греції.

Греція – яскравий приклад того, що сам собою факт членства в Євросоюзі не гарантує сталого розвитку та процвітання.

Показники: Греція	1980	1990	2000	2010	2020	2024
ВВП, млрд \$	56,22	96,6	127,4	296,7	191,2	257,1
ВВП на душу населення, \$	5865,65	9544,71	11826,52	26679,74	17839,12	24716,31
Доходи органів держуправління, % ВВП	22	25,2	43,9	41,7	49	49,2
Витрати органів держуправління, % ВВП	24,5	38,5	48,2	53,1	59,3	49,5
Державний борг, % ВВП	22,8	74,2	108,9	147,8	209,9	150,9
Обсяг відсоткових платежів по державному боргу, % ВВП	2,02	7,07	6,85	6,09	3	2,77
Світовий ВВП, млрд \$	11450	22643	31436	65206	85764	110549
Частка ВВП Греції в світовому ВВП, %	0,49%	0,43%	0,41%	0,46%	0,22%	0,23%

Розрахунки на основі даних з World Economic Outlook Database. April 2025 Edition.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

ЯПОНІЯ: ВІД ЕКОНОМІЧНОГО ДИВА ДО ПОСЕРЕДНОСТІ

У 1950-ті – 1980-ті роки Японія стала яскравим прикладом економічного дива. Японці протягом десятиліть були на траєкторії наздоганяючого розвитку США, але в 1980-ті японський уряд вирішив прискорити розвиток за допомогою державної підтримки та проектів. Це виявилось стратегічною помилкою.

У 2000 році ВВП Японії становив \$4,97 трлн, а 2022 році вже - \$4,23 трлн, на \$735 млрд менше. За цей період ВВП душу населення скоротився на \$5351.

У 1980 році ВВП Південної Кореї становив \$65,4 млрд (\$1715 per capita). ВВП Японії в тому ж 1980 році було \$1,13 трлн (\$9659 per capita).

А тепер подивимось як змінилась ситуація через 40 років.

У 2022 році Південна Корея отримала ВВП \$1,7 трлн (\$32250 per capita), а Японія - \$33822 per capita). Якщо 1980 році різниця між японцями й корейцями за показником ВВП на душу населення була у 5,6 раза, то 2022 році лише на 4,6%.

Японія, повіривши в теорію Держави загального інтервенціонізму, вирішила що Держава може замінити приватні інвестиції як локомотив зростання та розвитку. Кейнсіанство та дирижизм у теорії, витіснення приватного ринку в політекономії – ось причина заходу сонця японського дива.

У період 2000 - 2022 років середньорічні темпи зростання Японії склали мізерні 0,7% ВВП за середньорічної інфляції за цей період 0,3%. Замість повернення до джерел феномена «економічне диво» японці вирішили прислухатися до порад МВФ і американських кейнсіанців, прихильників welfare state.

У 2000 році держвитрати були лише на рівні 36% ВВП, 2022 році — вже 44,5 ВВП. Таке стрімке зростання присутності держави в економіці збільшило розмір бюджету держави лише на \$74,1 млрд. А ось динаміка держборгу показала зовсім інші результати — у 2000 році він був на рівні 135,6% ВВП, у 2022 році вже 261,3% ВВП.

В абсолютних цифрах держборг збільшився на \$4324,9 млрд. У цей же період ВВП скоротився на \$734,9 млрд.

Японії терміново потрібне перезавантаження та очищення від тих хибних практик, які повільно, але впевнено ведуть колись світового лідера до статусу країни-середнячка. Разом з демографічними трендами, втратою лідируючих позицій у низці секторів світової економіки Японія стала жертвою, насамперед теоретичної помилки своїх інтелектуальних еліт.

З топового місця у світовій економіці майже у 16% глобального ВВП наприкінці 1990-х вона стала звичайним середнячком із часткою у світовому ВВП 3,6%.

Показники: Японія	1980	1990	2000	2010	2020	2024
ВВП, млрд \$	1129,38	3185,9	4968,36	5759,07	5054,07	4026,21
ВВП на душу населення, \$	9671,86	25809,66	39172,97	45135,8	40159,87	32498,15
Доходи органів держуправління, % ВВП	26,3	31,4	28,7	29	35,5	36,9
Витрати органів держуправління, % ВВП	30,7	29,5	35,95	37,7	44,5	39,4
Державний борг, % ВВП	47,8	63,2	135,6	205,9	258,4	236,7
Обсяг відсоткових платежів по державному боргу, % ВВП	3,01	3,47	3,14	2,27	1,65	1,2
Світовий ВВП, млрд \$	11450	22643	31436	65206	85764	110549
Частка ВВП Японії в світовому ВВП, %	9,79%	14,07%	15,81%	8,97%	5,89%	3,64%

Розрахунки на основі даних з World Economic Outlook Database. April 2025 Edition.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

ІТАЛІЯ — СУЧАСНА ДЕРЖАВА-СИНДИКАТ

Італія – країна класичного, традиційного Заходу. Найбагатша історія та культура, століття традицій вільної торгівлі та сімейного бізнесу, активна участь у перших двох промислових революціях, у створенні економічної архітектури Європейського Союзу – все це Італія. Розвинена країна, член усіх можливих престижних організацій та клубів. Італійські еліти не були готові адаптуватися до нового рівня конкуренції та відкритості світу після 1990-х. Бюрократія, високі податки, лобіювання трансфертів з бюджету ЄС та від ЄЦБ, активний розвиток сірої економіки – ось чим відповіла Італія на виклики XXI століття.

І ось, до чого привів такий курс.

У 2000 роки ВВП Італії був \$1,15 трлн, 2024 році - \$2,37 трлн. ВВП на душу населення збільшився з \$20,2 тисячі 2000 році до \$40,2 тисячі у 2024 році, тобто зростання, хоч і повільне, але є.

У період 2000 - 2022 років середньорічні темпи зростання становили мізерні 0,4% ВВП.

У 2000 році держвитрати становили 46,5% ВВП, а 2024 році вже 50,56% ВВП.

Італійська соціалістична республіка перетворилася на державу-синдикат, в якій VIP-чиновники каналізують ресурси італійських та європейських платників податків у комерційні проекти власних фаворитів.

У 2022 році держвитрати Італії становили \$1142,8 млрд, що у \$609,4 млрд більше, ніж у 2000 році. За цей час держборг зріс зі 109 % ВВП до 144,7 % ВВП, тобто на \$1661 млрд.

Для порівняння ВВП за цей період зріс на \$864,8 млрд. Перед нами типовий приклад руйнування фундаментів здорової економіки, проїдання капіталу, що був накопичений попередніми поколіннями.

Італійці відтворюють те саме середовище, яке колись поховало Римську імперію. Напруга в державних фінансах, банківській системі при глибокому ураженні культури марксизмом і культом держави — це прямий шлях у зону перетворення розвиненої країни в країну, що розвивається.

Якщо 1980 році частка Італії у світовому ВВП була 4,2%, то 2024 році – лише 2,1%.

Величезний державний борг, демографічні проблеми, дефективна зайве бюрократизована система держуправління, втеча підприємницького капіталу – це наслідки стратегічного вибору Італією моделі welfare state.

Саме ця модель об'єктивно і неминуче гальмує перетворення бідної країни в багату, а розвинуті країни відкидає назад — до групи країн, що розвиваються.

Показники: Італія	1980	1990	2000	2010	2020	2024
ВВП, млрд. \$	479,97	1164,33	1150,17	2146,69	1905,96	2372,06
ВВП на душу населення, \$	8511,82	20536,94	20205,52	35963,74	31956,87	40224,01
Доходи органів держуправління, % ВВП	33,82	43,03	43,95	45,64	47,4	47,12
Витрати органів держуправління, % ВВП	40,79	54,17	47,13	49,8	56,78	50,56
Державний борг, % ВВП	55,09	101,7	108,5	118,7	154,29	135,29
Обсяг відсоткових платежів по державному боргу, % ВВП	4,43	10,08	6,33	4,4	3,42	3,69 (2023)
Світовий ВВП, млрд \$	11450	22643	31436	65206	85764	110549
Частка ВВП Італії в світовому ВВП, %	4,20%	5,10%	3,70%	3,30%	2,20%	2,10%

Розрахунки на основі даних з World Economic Outlook Database. April 2025 Edition.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

ФРАНЦІЯ: ВІД КОЛИСКИ ЛІБЕРАЛІЗМУ ДО СУЧАСНОГО МАРКСИЗМУ

Франція еволюційно, в рамках Європейського Союзу, скотилася до статусу соціалістичної антиліберальної демократії. Агресивна більшість із подання марксистського класу інтелектуалів, які домінують у системі освіти та інформації, суттєво розширили свої вимоги до Держави.

Державні витрати зросли з 51,7% ВВП 2000 році до 58,5% у 2022 році або на \$922,3 млрд. За цей період ВВП збільшився із \$1,37 трлн до \$2,78 трлн (на \$1417,8 млрд).

Середньорічні темпи зростання реального ВВП у період 2000 – 2022 році становили 1,3%.

Немає сумнівів, що великий, формально французький бізнес, який давно став глобальним, продовжує входити до світової промислової еліти. При цьому він звітує та показує валове виробництво у Франції й маючи потужний лобістський потенціал, він домагається сприятливого для себе податкового, регуляторного та кредитного режиму.

Синдикат «Велика держава – Великий бізнес» домінує у Франції та на рівні ЄС.

У 2020-х він опинився під потужним тиском інфляції, зростанням навантаження на банківську та фінансову систему. Держборг Франції у 2000 році становив 58,9%, у 2022 році вже 111,1% або понад \$3 трлн. За цей час держборг зріс на \$2288,3 трлн, що на 67% більше, ніж зростання ВВП.

Франції, як Італії, терміново потрібне інституційне перезавантаження.

Модель welfare state стала жорсткою гамівною сорочкою для підприємництва, малого бізнесу та одночасно благодатною для зростання обсягів, функціоналу та впливу бюрократичного синдикату Франції, який розпоряджається грошима платників податків.

Дефективність моделі welfare state у Франції підтверджується динамікою її місця у світовій економіці. Якщо 1980 роках частка Франції у світовому ВВП була 6,1%, то 2024 році – лише 2,9%.

Франція повільно, але впевнено рухається шляхом розширення державного інтервенціонізму в економіці, збільшення тягара для платників податків, особливо для малого бізнесу.

Показники: Франція	1980	1990	2000	2010	2020	2024
ВВП, млрд \$	695,48	1260,87	1361,56	2648,39	2645,81	3162,02
ВВП на душу населення, \$	12623,85	21735,53	22502,09	40988,56	39230,93	46203,68
Доходи органів держуправління, % ВВП	47,61	49,16	51,31	50,56	52,77	51,37
Витрати органів держуправління, % ВВП	46,86	51,61	52,62	57,72	61,7	57,16
Державний борг, % ВВП	21,3	36,8	59,7	86,3	114,8	113,1
Обсяг відсоткових платежів по державному боргу, % ВВП	1,21	2,65	2,88	2,44	1,28	1,87 (2023)
Світовий ВВП, млрд \$	11450	22643	31436	65206	85764	110549
Частка ВВП Франції в світовому ВВП, %	6,10%	5,60%	4,30%	4,10%	3,10%	2,90%

Розрахунки на основі даних з World Economic Outlook Database. April 2025 Edition.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

В Індексі економічної свободи Франція опинилася на 54-му місці, Італія – на 44-му, Німеччина – на 25-му, Ірландія – на 10-му, Греція – на 85-му.

Відповідно країнам, що розвиваються, з низьким рівнем доходів, слабкими правовими інститутами, без сильного традиційного, інтегровано у світову економіку великого бізнесу копіювати модель Греції, Франції чи Італії – це прирікати країну на Олігархат/Схематоз, занурювати її в колію стагнації та ресурсного прокляття.

ВИСНОВКИ

WELFARE STATE ЯК ІНСТРУМЕНТ ОДЕРЖАВЛЕННЯ І ЗАНЕПАДУ

Для США, Великобританії, Канади, Нової Зеландії модель welfare state стала домінантою у стратегії економічного розвитку.

З другої половини XX століття провідні американські університети, аналітичні центри та державні агенції перетворилися на активних адвокатів держави загального добробуту. Поступово йшло одержавлення економічної діяльності, що не могло не позначитися на темпах економічного зростання, макроекономічної стабільності та динаміці продуктивності праці.

Державний сектор (обсяг загальних державних витрат, державна власність, регуляторне навантаження) у **США** був значно меншим, ніж у європейських країнах Заходу. Велика економічна свобода стала ключовим чинником, який із 1980 по 2024 роки забезпечував США набагато вищі темпи економічного зростання.

Саме тому Америка – єдина країна Заходу, яка за 45 років практично зберегла свою частку економіки у світовому ВВП. У 1980 роках ВВП США становив 25% світового, 2000 році він підвищився до 32,6%, а 2024 році становив 26,4% ВВП світу.

Великобританія ж у 1980 році мала 5,3% світової економіки, у 2020 році - 3,1%, у 2024 році - 3,3% ВВП світу. Її частка за 45 років скоротилася майже на 38%.

Канада попри наявність багатих енергетичних ресурсів, теж суттєво збільшила держвитрати. Вкрай небезпечним стала її боргова позиція, а частка Канади у світовому ВВП скоротилася з 2,4% ВВП 1980 році до 2,0% ВВП у 2024 році.

Розвинені країни Заходу зі значно більшим державним сектором економіки показали ще вищі темпи скорочення своєї частки у світовій економіці.

Так, частка економіки **Німеччини** у світі 1980 роках була 7,5% ВВП, а 2024 році – лише 4,2% від світового ВВП, тобто частка німецької економіки у світовій економіці знизилася на 44%.

Франція 1980 році виробляла 6,1% ВВП світу, у 2024 році – лише 2,9%. Її місце у світовій економіці скоротилося більш ніж удвічі.

Італія, йдучи таким самим шляхом, як Франція, також скоротила свою частку у світовій економіці вдвічі: у 1980-х роках було 4,2% ВВП світу, 2024 році стало 2,1% ВВП світу.

Якщо взяти основні країни Заходу (США, Великобританія, Німеччина, Канада, Франція, Італія, Японія), то 1980 році їх частка у світовому ВВП становила 60,3%, до 2000 року вона збільшилася до 70,4% ВВП світу.

Це був етап, коли для держави **кредити** були легкими, дешевими і доступними, коли ще не було серйозної конкуренції з боку Китаю, Індії, країн Південно-Східної Азії; крім того, вони включали до своїх збутових, виробничих ланцюжків країни колишньої радянської імперії.

Тобто це був етап з **IV промислової революції**, формування потужних глобальних ланцюжків цінності, які включали сировинні ресурси Азії, Африки та Південної Америки. Зрештою, це був етап, коли радянська тоталітарна імперія розвалилася, а російська ще не набула своїх агресивних контурів.

В останні 25 років ситуація у світовій економіці суттєво змінилася. Крім становлення Китаю, технологічних проривів, глобалізації інвестицій, сировинних та фінансових ринків з'явився такий важливий фактор як **військові конфлікти**.

Які фактори істотно вплинули на поведінку урядів розвинених країн Заходу?

- ◆ Фінансова криза кінця 2000-х.
- ◆ Криза COVID.
- ◆ Безпрецедентний грошовий інтервенціонізм центральних банків та урядів.
- ◆ Демографічна ситуація й міграційна криза.
- ◆ Поява великих комерційних структур «занадто-великих/важливих-щоб-збанкрутувати», які отримали від держави імунітет від ринкового механізму «прибуток — збиток».
- ◆ Заходи щодо протидії глобальному потеплінню та кліматичним змінам, неймовірні за масштабом і обсягом.
- ◆ Тривалий період режиму негативних відсоткових ставок у світовій фінансовій системі та стимулювання кредитування урядів, бізнесу та домашніх господарств тощо.

Держави побільшало практично у всіх секторах економіки. Різко збільшився попит на активну роль держави у новій промисловій політиці, фінансах при зростаючих зобов'язаннях у сфері соціальної політики (охорона здоров'я, пенсійне забезпечення).

Фактом життя стали валютні, технологічні, торговельні війни, вплив яких посилюють гібридні та інформаційні війни, що при поширенні соціальних мереж та цифрових платформ стали впливовим руйнівником поведінки економічних суб'єктів та урядів.

Країни традиційного Заходу з G7 та Євросоюзу не провели аудит та ревізію своєї моделі, інститутів розвитку, місця та ролі Держави в економіці, не врахували радикальних змін у параметрах зовнішнього конкурентного поля.

Вони продовжували за інерцією розвиватися у рамках моделі держави загального інтервенціонізму, що, зрештою, призвело до різкого зниження частки традиційних країн Заходу у світовому ВВП до 44,5% у 2024 році.

ДОВГОСТРОКОВІ ТЕМПИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН, 1980 – 2024 РОКИ

Країни	Середньорічні темпи зміни реального ВВП за період, %			
	1980-1990	1991-2000	2001-2010	2011-2024
США	3,01	3,45	1,78	2,38
Німеччина	2,22	2,02	0,92	1,14
Франція	2,45	2,2	1,33	1,17
Італія	2,83	1,73	0,3	0,5
Великобританія	2,42	2,52	1,51	1,58

Розрахунки на основі даних з World Economic Outlook Database. April 2025 Edition.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

ДИНАМІКА ЧАСТКИ ОСНОВНИХ КРАЇН ЗАХОДУ У ВИРОБНИЦТВІ СВІТОВОГО ВВП, 1980 – 2024 РОКИ

Країни	Частка ВВП країни у світі, %					
	1980	1990	2000	2010	2020	2024
США	25	26,3	32,6	23,1	24,9	26,4
Великобританія	5,3	5,3	5,3	3,8	3,1	3,3
Німеччина	7,5	7,1	6,3	5,3	4,6	4,2
Канада	2,4	2,6	2,4	2,5	1,9	2
Франція	6,1	5,6	4,3	4,1	3,1	2,9
Італія	4,2	5,1	3,7	3,3	2,2	2,1
Японія	9,79	14,07	15,81	8,97	5,89	3,64
ВСЬОГО	60,29	66,07	70,41	51,07	45,69	44,54

Розрахунки на основі даних з World Economic Outlook Database. April 2025 Edition.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

США

Показники	1980	1990	2000	2010	2020	2024
ВВП, млрд \$	2857,33	5963,13	10250,95	15048,98	21354,13	29184,9
ВВП на душу населення, \$	12552,94	23847,98	36312,78	48586,29	64454,22	85812,18
Доходи органів держуправління, % ВВП	31,57	32,86	32,2	28,8	30,6	30,3
Витрати органів держуправління, % ВВП	33,75	34,5	32,8	39,8	44,8	37,6
Державний борг, % ВВП	41,87	63,14	54,52	95,35	132	120,8
Обсяг відсоткових платежів по державному боргу, % ВВП	1,77	3,39	2,46	2,68	2,53	3,86 (2023)
Світовий ВВП, млрд \$	11450	22643	31436	65206	85764	110549
Частка ВВП США в світовому ВВП, %	25,00%	26,30%	32,60%	23,10%	24,90%	26,40%

Розрахунки на основі даних з World Economic Outlook Database. April 2025 Edition.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

Показники	1980	1990	2000	2010	2020	2024
ВВП, млрд \$	604,7	1197,02	1668,69	2487,92	2698,71	3644,64
ВВП на душу населення, \$	10734,9	20913,04	28337,64	39641,87	40230,55	52648,19
Доходи органів держуправління, % ВВП	36,2	33,5	35,3	35,5	36,8	38,3
Витрати органів держуправління, % ВВП	39	35	33,9	44,7	50	44
Державний борг, % ВВП	42,5	28,5	37,7	75,9	105,8	101,2
Обсяг відсоткових платежів по державному боргу, % ВВП	4,89	3,67	2,72	2,89	2,01	3,08 (2023)
Світовий ВВП, млрд \$	11450	22643	31436	65206	85764	110549
Частка ВВП Великобританії в світовому ВВП, %	5,30%	5,30%	5,30%	3,80%	3,10%	3,30%

Розрахунки на основі даних з World Economic Outlook Database. April 2025 Edition.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

НІМЕЧЧИНА

Показники	1980	1990	2000	2010	2020	2024
ВВП, млрд \$	856,83	1604,5	1967,85	3470,99	3936,99	4658,53
ВВП на душу населення, \$	11150,45	20323,33	24158,22	43233,45	47341,77	54989,76
Доходи органів держуправління, % ВВП	45,21	43,3	46,3	43,7	46,7	46,8
Витрати органів держуправління, % ВВП	48,23	46,5	48,1	48,1	51,1	49,5
Державний борг, % ВВП	30,14	39,5	59,2	81	68	63,9
Обсяг відсоткових платежів по державному боргу, % ВВП	2,11	2,69	3,2	2,5	0,65	0,87 (2023)
Світовий ВВП, млрд \$	11450	22643	31436	65206	85764	110549
Частка ВВП Німеччини в світовому ВВП, %	7,50%	7,10%	6,30%	5,30%	4,60%	4,20%

Розрахунки на основі даних з World Economic Outlook Database. April 2025 Edition.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

КАНАДА

Показники	1980	1990	2000	2010	2020	2024
ВВП, млрд \$	276,1	596,1	744,6	1617,3	1655,7	2241,3
ВВП на душу населення, \$	11281,4	21572,1	24296,7	47625,7	43573,2	54473,2
Доходи органів держуправління, % ВВП	36,9	42,2	43,4	38,3	41,4	42,6
Витрати органів держуправління, % ВВП	40,9	48,1	40,6	43,1	52,4	44,7
Державний борг, % ВВП	44,6	73,7	80,4	84	118,1	110,8
Обсяг відсоткових платежів по державному боргу, % ВВП	5,42	9,45	7,11	3,6	2,93	3,2
Світовий ВВП, млрд \$	11450	22643	31436	65206	85764	110549
Частка ВВП Канади в світовому ВВП, %	2,40%	2,60%	2,40%	2,50%	1,90%	2,00%

Розрахунки на основі даних з World Economic Outlook Database. April 2025 Edition.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ВІД ІЛІ: ЩО РОБИТИ УКРАЇНІ?

Україна перебуває на етапі переосмислення стратегії довгострокового розвитку, створення нових інституцій сучасної держави. У цій інтелектуальній роботі беруть участь різні групи впливу та організації. Більшість з них йдуть інерційним шляхом welfare state, намагаючись знайти рішення в рамках моделі Держави загального інтервенціонізму. Існує велика спокуса сліпого копіювання тих інститутів та систем, що діють сьогодні у Євросоюзі.

В уряді України домінує підхід, що потрібно взяти те, що є в ЄС, імплементувати рекомендації МВФ, міжнародних консалтингових організацій, в українське законодавство, отримати кредити, технічну допомогу з ЄС/G7 – і отримати вже наше, **українське економічне диво**.

Але такий підхід – це теоретична та практична пастка. Вона вигідна лише для 3% населення (чиновники найвищого рангу) та руйнівна для всіх інших. Можна скільки завгодно багато проводити фінансових “Рамштайнів”, інвестиційних “Лугано”, фінансових “Лондонів”, дива не станеться. Яскравим анти-прикладом копіювання підходів для України є згаданий у цьому дослідженні кейс Греції. Водночас Україна за якістю державних, правових інститутів, ступенем інтеграції до регіональної та глобальної системи поділу праці поступається навіть Греції. Модель welfare state, яка розорила Грецію, загальмувала її розвиток, має і матиме ще більш руйнівний вплив на Україну.

Ніхто і ніщо не замінить простий, перевірений часом, схвалений наукою режим економічної свободи як базу моделі підприємницького зростання та розвитку Мізеса/Хайєка/Шумпетера.

Щоб українські полісімейкери зробили вибір саме на її користь, нам потрібен потужний науковий фундамент. Таким має стати **Австрійсько-українська економічна школа (АУЕШ)**.

Розвиток теорій, наукових гіпотез Австрійської економічної школи (К. Менгер, О. фон Бем-Баверк, Л. фон Мізес, Ф. фон Хайєк, Ф. Феттер, Й. Шумпетер, І. Кірцнер, Ф. Махлуп, М. Ротбард, Г. Хезлітт, Г. фон Хаберлер, Ф. Лутц, О. Моргенштерн, Х. Уэрто де Сото, Г. Хюльсман, П. Бёттке, Я. Романчук) є стратегічним завданням, історичною місією академічних, університетських еліт України.

**ЯРОСЛАВ
РОМАНЧУК**

Президент Міжнародного Інституту Свободи ILI (Україна). Відомий український та білоруський економіст, популяризатор Австрійської економічної школи на пострадянському просторі. Спеціалізується на реформах у перехідних економіках на постсоціалістичному просторі.